

> Retouradres: Postbus 16164 | 2500 BD | Den Haag

NCTV
P.J. Aalbersberg
postbus 20350
2500 EJ Den Haag

Bezoekadres:
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag
T 088 9846 300
www.scp.nl

Inlichtingen bij
Debbie Verbeek-Oudijk
E d.verbeek-oudijk@scp.nl
M 0611119255

Ons kenmerk
SCP-2021/3710

*Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de
datum en het kenmerk van
deze brief.*

Datum 25 november 2021
Onderwerp Sociaal maatschappelijke reflectie mogelijke maatregelen Covid-19

Geachte heer Aalbersberg,

Momenteel ligt besluitvorming voor rondom continuering van het huidige maatregelenpakket met als mogelijke verzwaring het invoeren van een gedeeltelijke of volledige sluiting van sectoren. Op uw verzoek biedt het SCP ten behoeve van de gedrags- en handhavingtoets in onderstaande bullets enkele reflecties ter overweging met afsluitend een advies. Het SCP baseert zich hierbij op onderzoeksgegevens uit de achterliggende coronaperiode.¹ Het wegen van epidemiologische effecten ten opzichte van maatschappelijke effecten is een politieke weging.

Sluiting scholen

- Er zijn veel zorgen over de gevolgen van de crisis voor jongeren en jongvolwassenen. De gezondheidsrisico's van het virus zijn voor hen tot nu toe lager gebleken dan voor oudere leeftijdsgroepen, maar de gevolgen van de genomen maatregelen blijken aanzienlijk, vooral waar het reeds bestaande leerachterstanden versterkt of waar de mindere kwaliteit van (praktijk)onderwijs de waarde van het diploma op de arbeidsmarkt aantast. Het is belangrijk dat jongeren, onderwijzend personeel en ouders steun krijgen bij hun zorgen of mentale klachten.
- Tegelijkertijd zijn er ook zorgen onder docenten, ouders en sommige leerlingen zelf vanwege het hoge aantal besmettingen onder kinderen.
- Veel maatregelen grepen in op de kern van het sociale leven van jongeren, terwijl contacten met leeftijdsgenoten juist voor hen belangrijk

---

¹ Belangrijkste bronnen:
[SCP Dossier maatschappelijke effecten corona](#) ;
[Adviesbrieven SCP Maatschappelijke effecten corona](#) ;
[Advies VNG-commissie: Sociaal sterker de crisis uit](#);
[Eindverslag werkgroep sociale impact coronacrisis](#);
[Advies RVS Samen leven is meer dan overleven](#);
[Essay RVS Coronamoe\(d\)](#);
[Hoe om te gaan met een ervaring van het virus | RIVM](#)

25 november 2021

Ons kenmerk
SCP-2021/3710

zijn vanwege de ontwikkeling van hun identiteit. De afname in het psychisch welbevinden en toename van enige tot sterke eenzaamheidsgevoelens was bij jongeren en jongvolwassenen het grootst. We verwachten dat nieuwe forse beperkingen een versterkt negatief effect kunnen hebben, omdat de effecten van eerdere maatregelen nog niet geheel zijn hersteld.

- Ook liep een deel van de scholieren en studenten onderwijsvertraging op. Een deel van hen zal deze vertraging vermoedelijk met extra inspanningen weer in kunnen halen. De vertraging is echter het grootst voor degenen die al voor de pandemie op een achterstand stonden. Voor hen betekent dit een verdieping van de achterstanden die er al waren en die zijn niet zomaar in te lopen.
- (Gedeeltelijke) sluiting van het onderwijs kan ervoor zorgen dat de recente inspanningen om vertragingen en achterstanden in te lopen in korte tijd weer teniet worden gedaan of dat zij weer groter worden. Het is aan te bevelen dat zwaar te laten wegen, in het belang van jongeren, maar ook om te voorkomen dat de inmiddels toegekende steungelden in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs (8,5 miljard euro) geen of slechts een beperkt effect zullen opleveren.

Sluiting overige sectoren / lockdown

- Hoe restrictiever het pakket aan maatregelen, hoe zwaarder de lockdown, en hoe langer dit voortduurt, hoe lager het (gemiddeld) psychisch welbevinden van burgers en hoe hoger de (gemiddelde) gevoelens van eenzaamheid. Langdurige eenzaamheid kan leiden tot psychische klachten.
- Het is te verwachten dat de mensen die het hardst zijn geraakt door de crisis in de afgelopen anderhalve jaar, hiervan nog niet of onvoldoende zijn hersteld. Verdere negatieve gevolgen en ervaringen komen daar dus bovenop.
- De coronacrisis laat zien dat de bestrijding van het virus en de maatregelen die worden getroffen ook leiden tot crisiseffecten op andere terreinen. Een meervoudige crisis als deze vereist dus een meervoudige aanpak met perspectief. Bij nieuwe uitbraken moeten zowel korte- als langetermijn maatschappelijke effecten van maatregelen meewegen in de besluitvorming.
- Daarbij is het niet alleen belangrijk om overbelasting van de zorg te voorkomen, maar om tevens doorgang van andere cruciale sectoren en activiteiten zoals (fysiek) onderwijs zo goed mogelijk te borgen. Het is belangrijk om te voorkomen dat de negatieve gevolgen van maatregelen onevenredig neerslaan of stapelen bij bepaalde groepen. Eerdere lockdowns leren dat het invoeren van vergaande beperkende maatregelen gepaard moet gaan van flankerend beleid op die terreinen en ten aanzien van specifieke groepen.
- Het RIVM deed onderzoek naar de voorkeuren van mensen over mogelijke opschaling van maatregelen dit najaar. Volgens het RIVM volgen drie belangrijke principes uit de redeneringen van mensen: kies effectieve maatregelen, kies maatregelen die tot weinig negatieve (lange termijn)

25 november 2021

Ons kenmerk
SCP-2021/3710

- effecten leiden en kies generieke maatregelen i.p.v. maatregelen die een specifieke groep of gebied raken.
- De gevolgen van de maatregelen kunnen wel groter zijn voor specifieke groepen. Daarom adviseert het SCP om gericht flankerend beleid te voeren en om daarbij lokale partners (gemeenten, instellingen, bedrijven, sociaal domein) te steunen om op een verantwoorde manier werk, voorzieningen of hulp zoveel mogelijk overeind te houden. Voor aanbevelingen en goede praktijken op dit gebied verwijzen we naar de advisering door de Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving en de rapportages van onder meer de Commissie Halsema (2020) en de VNG-Commissie Depla (2021).
  - Eerdere lockdowns hebben geleerd dat je flankerende maatregelen meteen moet nemen en niet pas nadat al te grote schade is aangericht op sociaal en mentaal gebied (zoals leerachterstanden; druk op huishoudens; isolement van jongeren en ouderen; mentale klachten door wegvallen uitlaatkleppen als sport en uitgaan etc.).
  - Het SCP wijst er tevens op dat bij eerdere lockdowns een gezamenlijke dreiging werd ervaren in het rondwaren van het coronavirus. Die dreiging wordt momenteel door een deel van de bevolking in mindere mate ervaren (o.a. vanwege de vaccinatiegraad). Dit zet de naleving van maatregelen onder druk, maar kan ook de wrijving in de samenleving doen toenemen. In combinatie met in eerdere adviezen gesignaleerde stigmatisering van groepen kunnen de sociale spanningen toenemen. We adviseren u hiermee terdege rekening te houden, zodat tegenstellingen niet onbedoeld worden aangewakkerd, en om in naleving en communicatie een duidelijke en voorspelbare overheid te zijn.
  - We geven u tot slot mee dat bij veel onderwerpen, zoals bijvoorbeeld opvattingen over vaccinatieplicht of de mate waarin de overheid al dan niet strenger moet ingrijpen, de Nederlandse bevolking niet in twee kampen (voor of tegen) in te delen is. Er is een grote variëteit aan meningen, maar het is de meest scherpe tegenstelling die snel naar voren komt in het publieke debat. Veelal is er ook grote groep die in het midden zit. We verzoeken u daar in uw uitingen over polarisatie in de samenleving rekening mee te houden. Polarisation veronderstelt twee tegenover elkaar staande groepen. De werkelijkheid zit ingewikkelder in elkaar dan dat. Wordkeuze doet ertoe.

Advies

De maatschappelijke effecten van het afstandsonderwijs zijn dusdanig groot dat wij adviseren het open houden van scholen zoveel mogelijk te prioriteren. Ook zou vanwege de te verwachten gevolgen voor het psychisch welbevinden een eventuele lockdown direct gepaard moeten gaan met ondersteunende maatregelen om hulp vanuit o.a. het sociaal domein en de GGZ te versterken. In onze reflectie bieden we u aanknopingspunten voor in onze ogen noodzakelijk flankerend beleid bij het opleggen van vergaande beperkingen om aan het maatschappelijk leven deel te kunnen nemen. Tot slot wijzen we op de risico's van stigmatisering van groepen die in crisissituaties ontstaat. Stigmatisering kan tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen verder verscherpen en leiden tot grotere spanningen en sociale wrijving in de samenleving. We adviseren u nadrukkelijk om de verschillende perspectieven en zorgen van mensen, ook die in

25 november 2021

Ons kenmerk
SCP-2021/3710

de middengroep, te erkennen en nadrukkelijk mee te nemen in de communicatie en informatievoorziening.

We zijn uiteraard bereid tot een nadere toelichting op onze reflecties.

Met vriendelijke groet,

Prof. dr. Kim Putters
Directeur Sociaal en Cultureel Planbureau